

Danmarks økonomi

Martin Paldam

Professor (Emeritus)

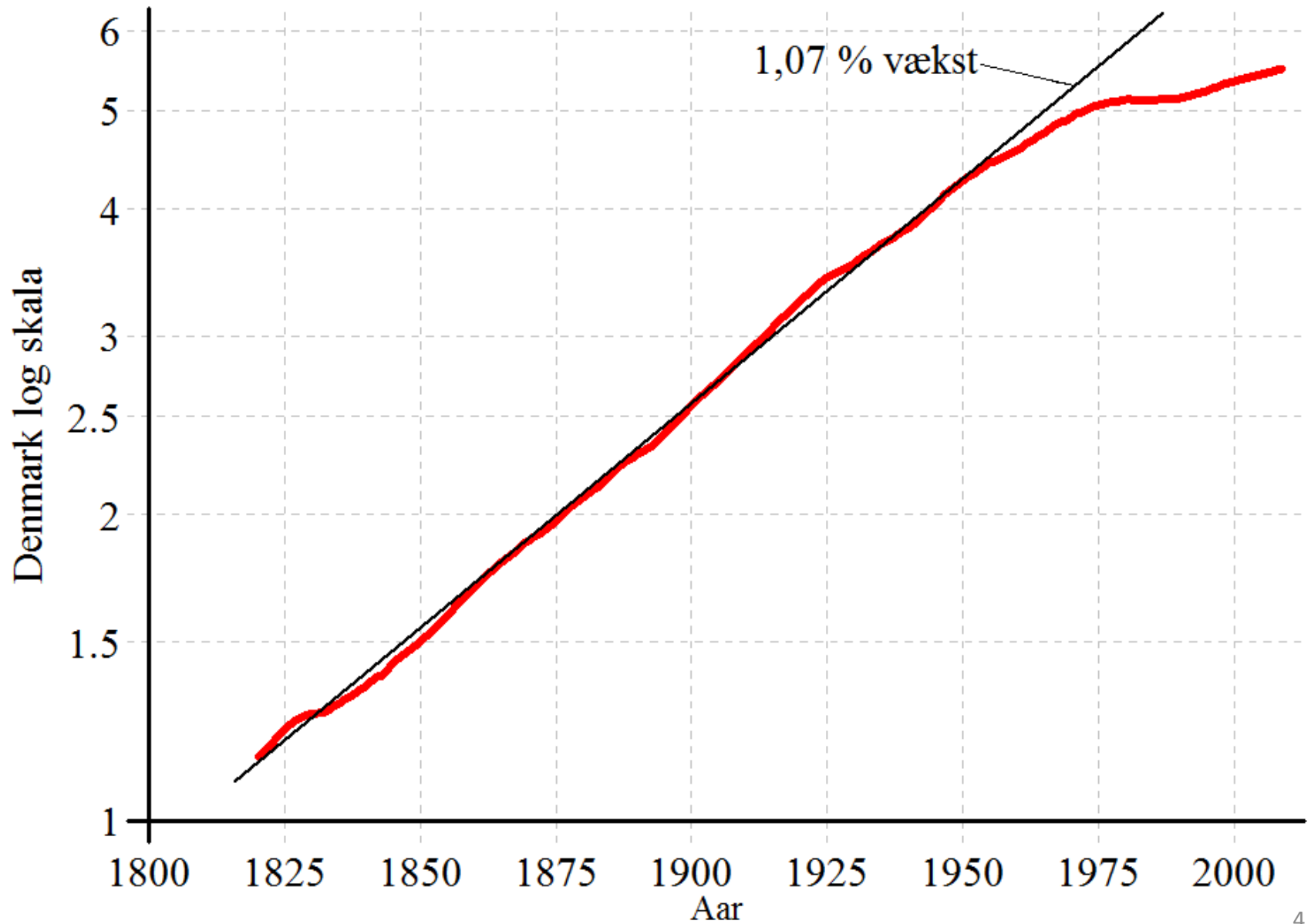
Økonomisk Institut, Århus

1. Befolkning stagnerende, levealder op (obs.!)
2. Nationalproduktet: Erhvervsfordeling: store ændringer: Landbrug ned, industri konstant el ned, service-erhverv op især: Off.
3. Nationalproduktet: På langt sigt: rigt længe, konvergens mere og mere lig andre rige lande
4. Offentlig sektor op høje skatter.
Den svære balance 1. Off vs privat
5. Relativt godt styret: U lav, Gæld rel. Lille.
Fordeling, lykke, tillid, korrupsion. Dog
6. Fordeling: Svære balance 2. Tvang vs lighed

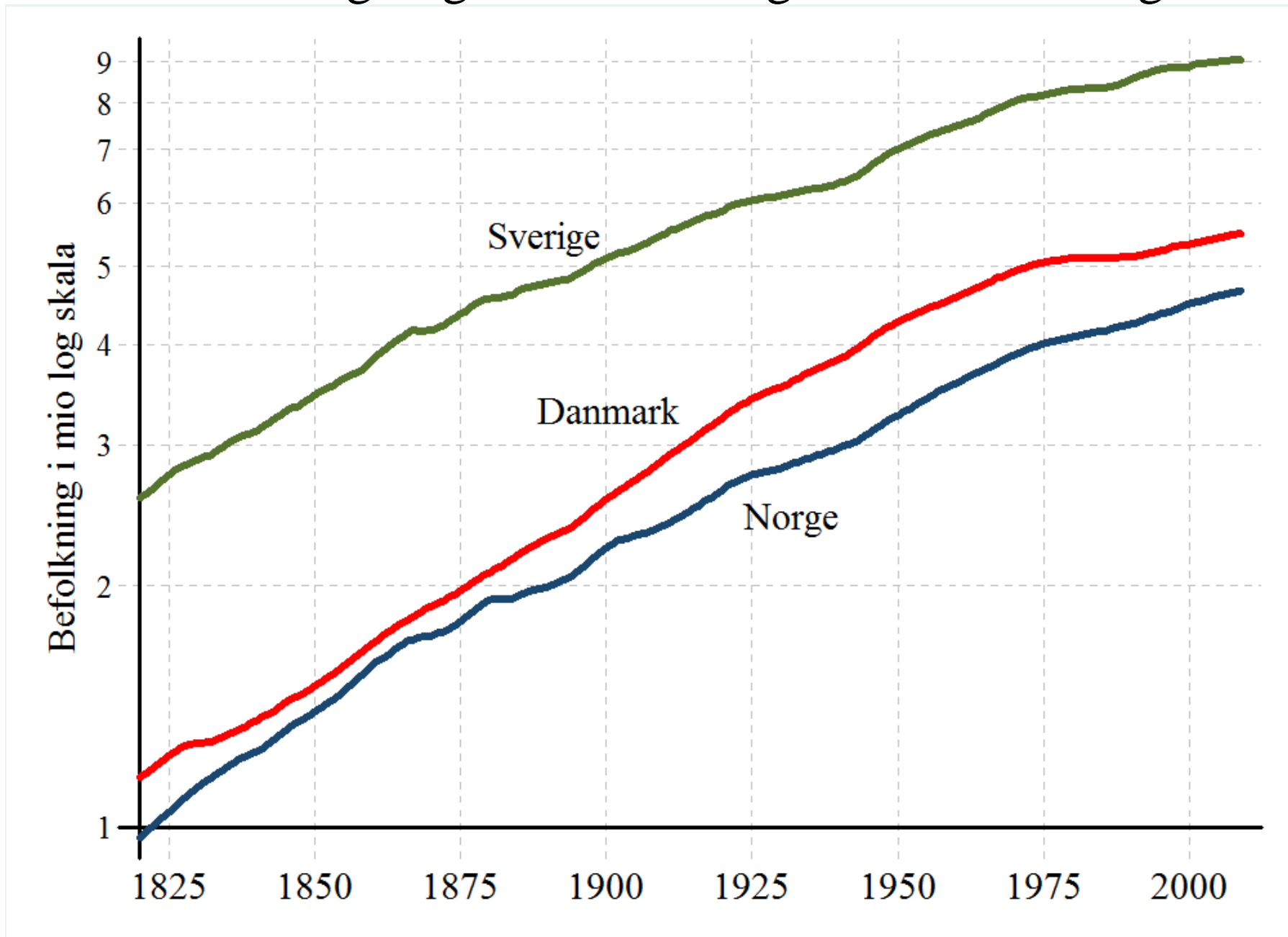
Befolkningen og befolkningsvæksten

- OBS: tegning med logaritmisk y-akse → konstant vækst ret linje
- 1% vækst fra år 1800 til 1950, det er 4,4 gange op
- Siden 1950 aftagende vækst – nu svag mest pga at vi bliver ældre.
- Indvandring: $100 \cdot 20'000 / 5'500'000 = 0,3 \%$
- Kumuleret 10% men en del intra-EU

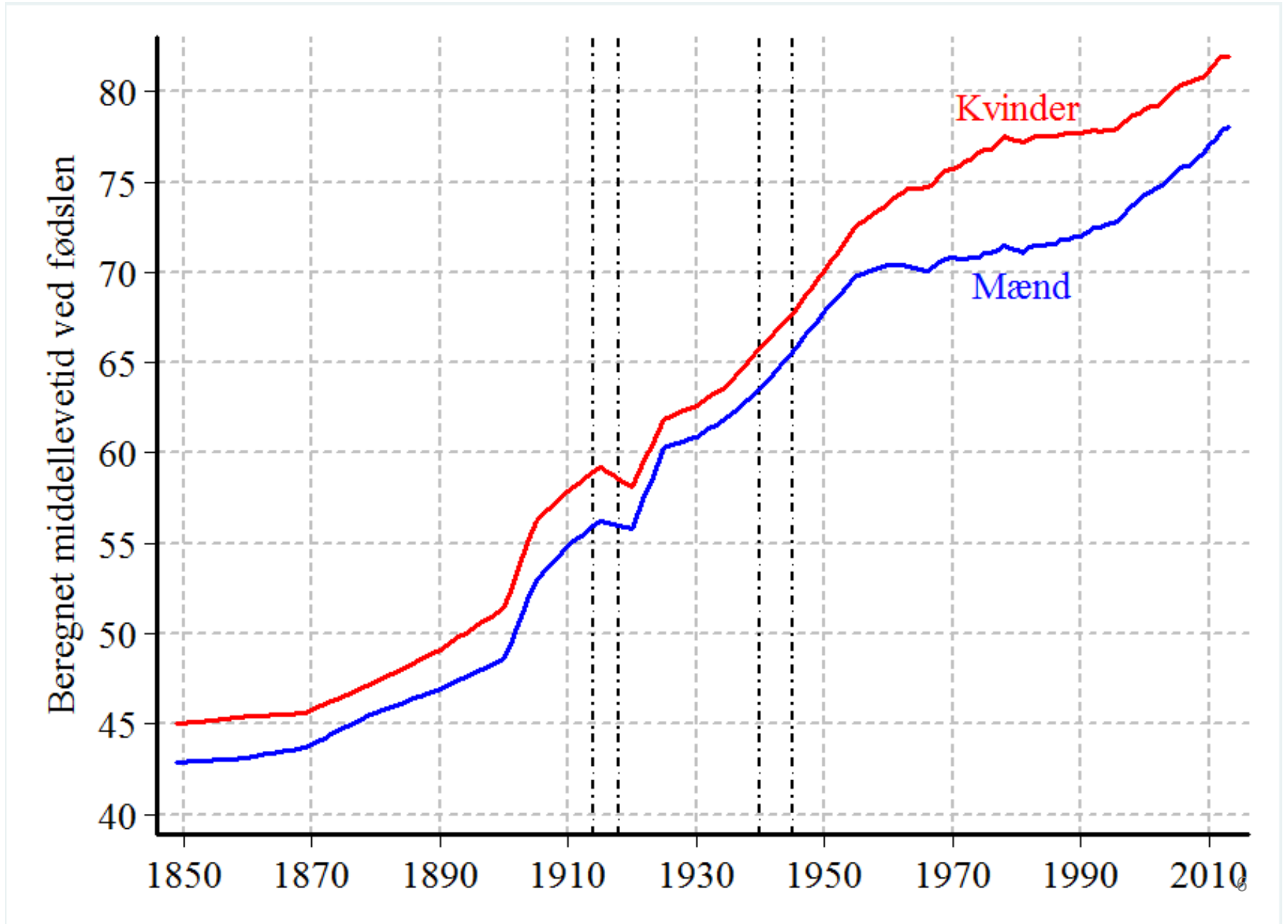
Befolkningen. Runder 1 mio lige efter 1800

I sammenligning: som andre rige lande uden krige

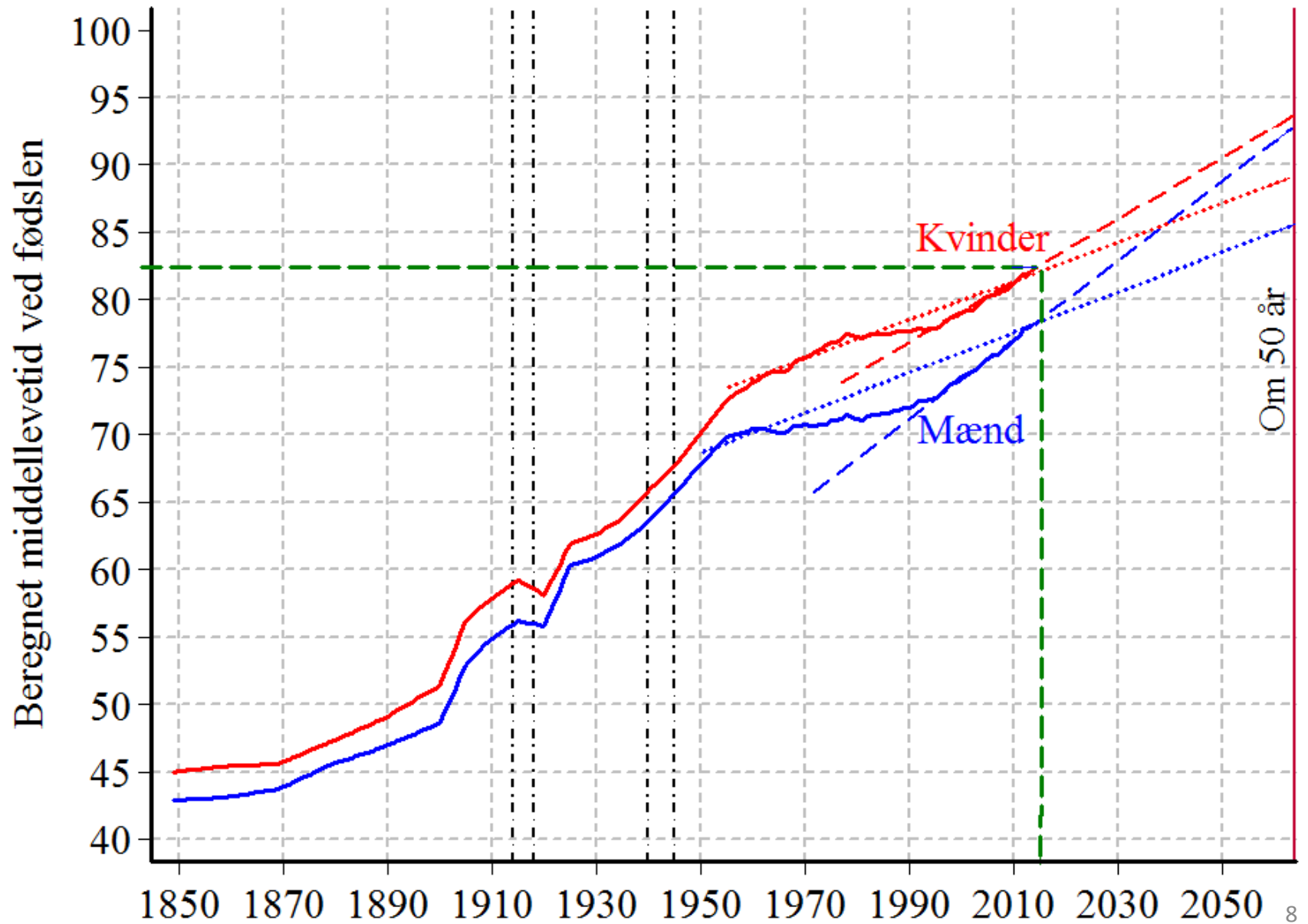
Beregnet levetid ved fødslen: Dødeligheds-tabel hvert år

Kommentar:

- Vi hører fra mange, at vi bliver stadig mere forgiftede af miljøgifte – det har ikke hidtil kunnet ses på tallene.
- OBS: stenalderkost!
- Hvor længe kan det blive ved? Ingen tegn på udfladning. Men der må være en grænse et sted!?
- Prognose: Hvilke linje skal forlænges?
- Prognose 50 år frem:
- Projekter med sidste 20 år → + 12 år
- Projekter med sidste 50 år → + 7 år

Prognoser:

Hvad betyder +7 for kvinder og +8 for mænd

- Mænd $78+8 = 86$. Halvdelen over
- Kvinder $82+7 = 89$. Do
- Mange over 100!
- Hvornår bliver vi plejekrævende i snit?
- Efter 85? Nok før! *Ikke med i tabel*
- Befolkningspyramiden fra 80 til 87 + lige mange i hver generation. Tabel: Ren effekt på antal pensionister

P-alder		65	67	70	72
Levetid nu	80%	18,8%			
Om 50 år	87,5%	25,7%	23,4%	20,0%	17,7%

Nationalregnskabet

- Registreringssystem for produktion og aflønning
- Lavet så vi kan udtrække alt muligt
- Næsten alt, hvad vi kan nævne, er relateret til BNP

- På langt sigt transitioner i alle socioøkonomiske variable
- Vækst er derfor en proces, der ændrer alt i samfundet

- Ofte, men ikke altid, til det bedre

Nationalregnskabet

Imilliarder	2013	I procent
Ialt	1551,994	100,0
Landbrug, skovbrug og fiskeri	17,981	1,2
Råstofindvinding (olie og gas mv)	32,874	2,1
Industri (snævert)	223,314	14,4
Forsyningsvirksomhed (el, gas, vand)	37,299	2,4
Bygge og anlæg	68,629	4,4
Erhvervsservice (advokater ol, forskning, reklame, rejse,)	139,398	9,0
Information og kommunikation (forlag, medier, IT)	77,944	5,0
Finansiering og forsikring	87,452	5,6
Ejendomshandel og udlejning af erhvervs ejendomme	33,306	2,1
Handel og transport mv.	298,322	19,2
Boliger (leje + tilregnet)	120,031	7,7
Kultur, fritid og anden service	53,275	3,4
Offentlig administration, undervisning og sundhed	367,069	23,7 ¹¹

Nogle sektorer: Ren produktion

- Landbrug, skovbrug og fiskeri. I dag 1,2%. **OBS**
 - Ned fra ca 25 i 1940. Landbrugstransitionen. Hvorfor:
 - Enorm produktivitet fremgang vs begrænset appetit
 - afvandring fra erhverv.
- Olie + gas. Op til max på 3% af BNP så langsomt ned
 - Nogen siger, at det ikke er netto, men forbrug af endelig ressource
- Industri: 14,4%. Top på 24% for 40 år siden **OBS**
- **OBS:** Fald overdrives:
 - Erhvervsservice 9% er vækstsektor
 - Information og IT 5%
 - Omdefineringer gør produktion mindre.

Serviceproduktion

- Offentlig ca 24%
- Privat ca 45%
- Til sammen næsten 70%
- En inhomogen gruppe: Rengøringsassistenter, advokater, it-konsulenter, revisorer
- Lønningerne meget følsomme for human kapital, dvs uddannelse

Faktorfordelingen

Produktion → løn, kapitalaflønnning og profit

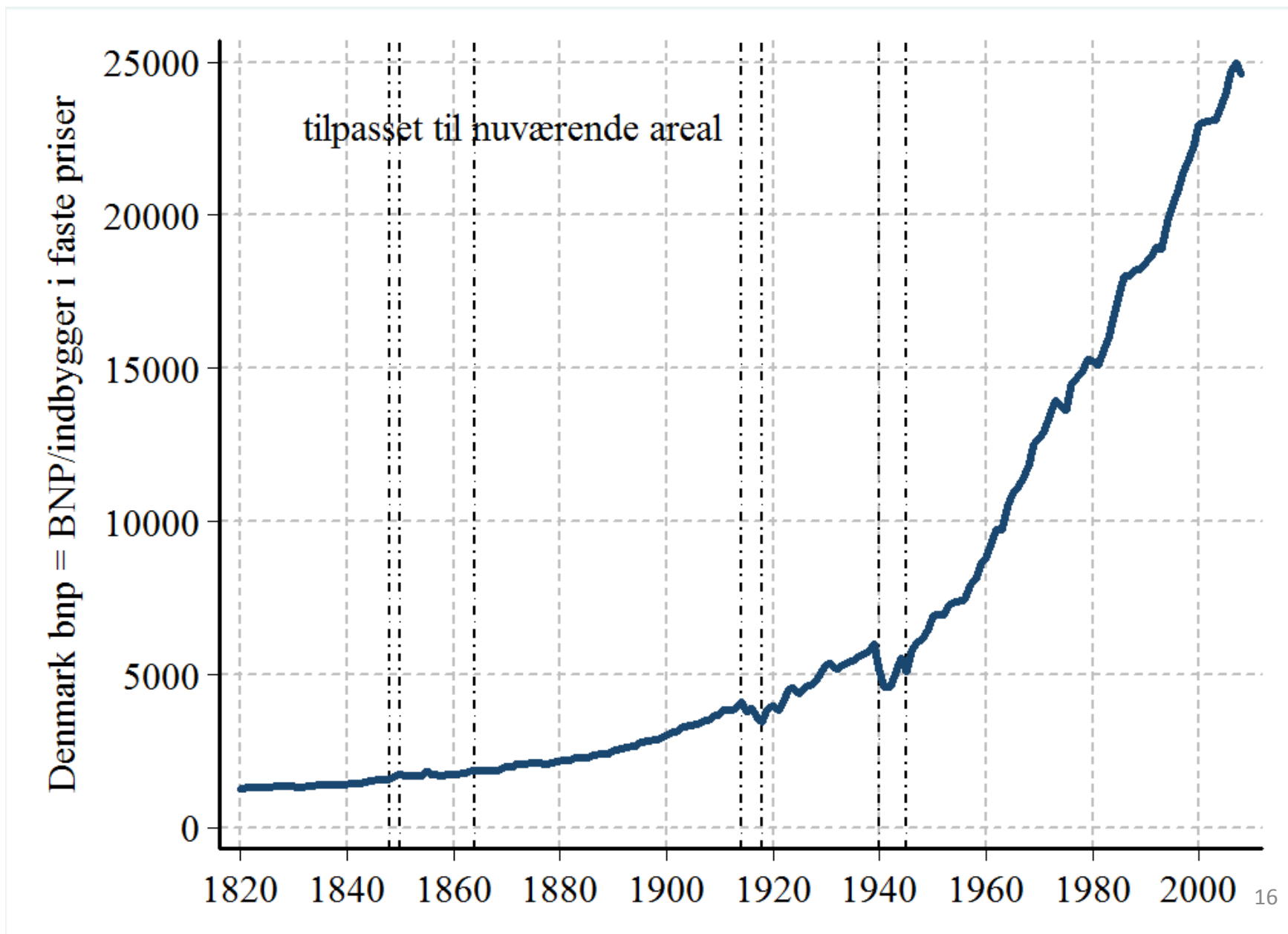
Løn er løn for arbejdskraft og human kapital

- Grove tal: lønsum er 75% af BFI: $1552 \cdot 0,75 = 1164$
Lønsum indeholder 'tilregnet' løn til selvstændige
- Realkapitalen er ca 4 gange BNP
- $4 \times 5 = \text{ca } 20\%$ af BNP
- Rest er profit.
- En gnn-løn $1164/3 = 375'000$
- Hvor meget for en arbejder, uden uddannelse:
 $150'000 \rightarrow$ de $225'000$ er for human kapital.
- Det er 60% af lønsummen eller 45% af BNP.

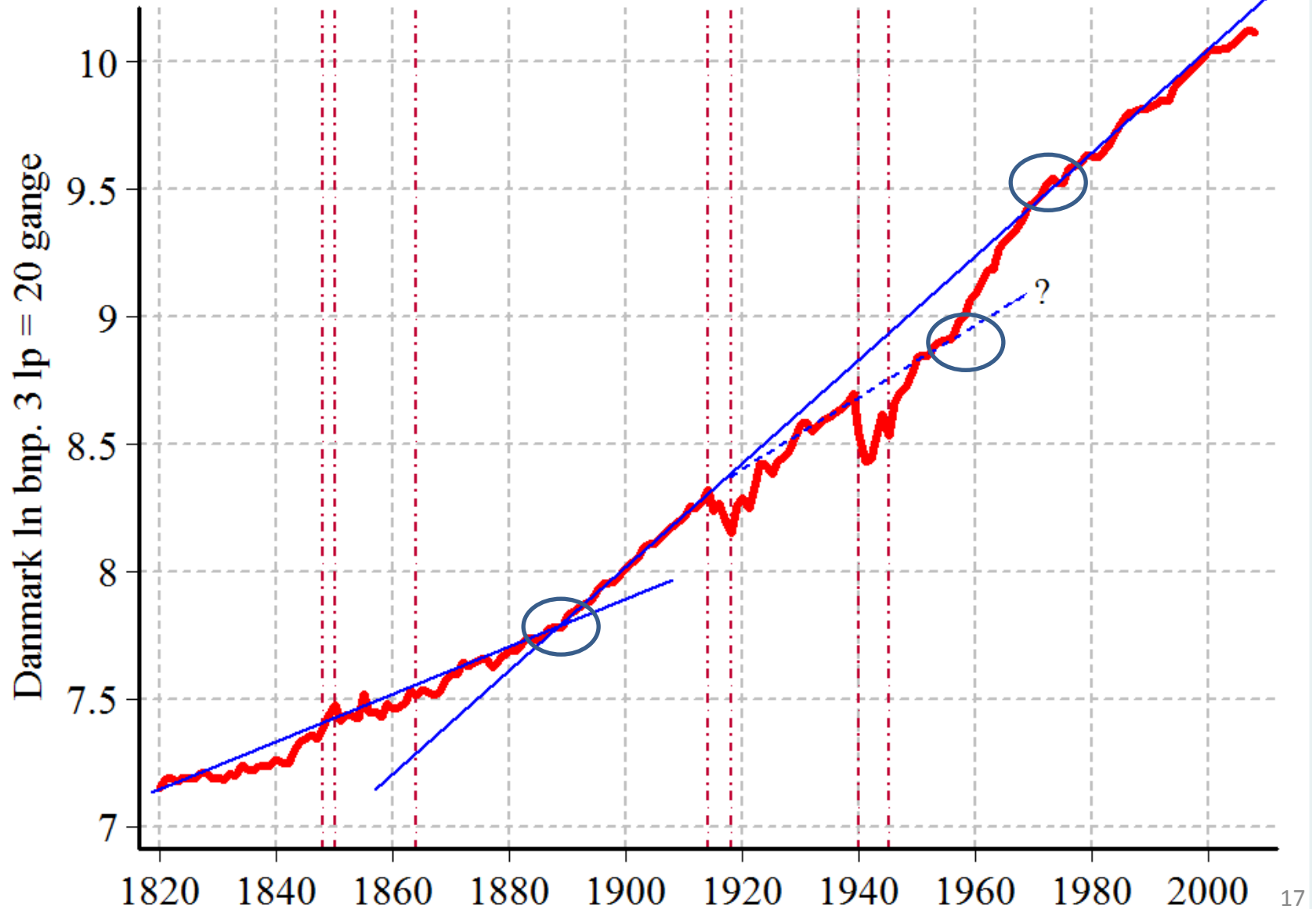
Faktorfordeling: af BNP

- Løn 75% delt i
 - Løn for ‘arbejde’ 25%
 - Løn for human kapital 45%
- Løn for kapital 25% delt i
 - Løn for finanskapital 20%
 - Profit 5%
- Grove skøn: profit er nok lidt mindre

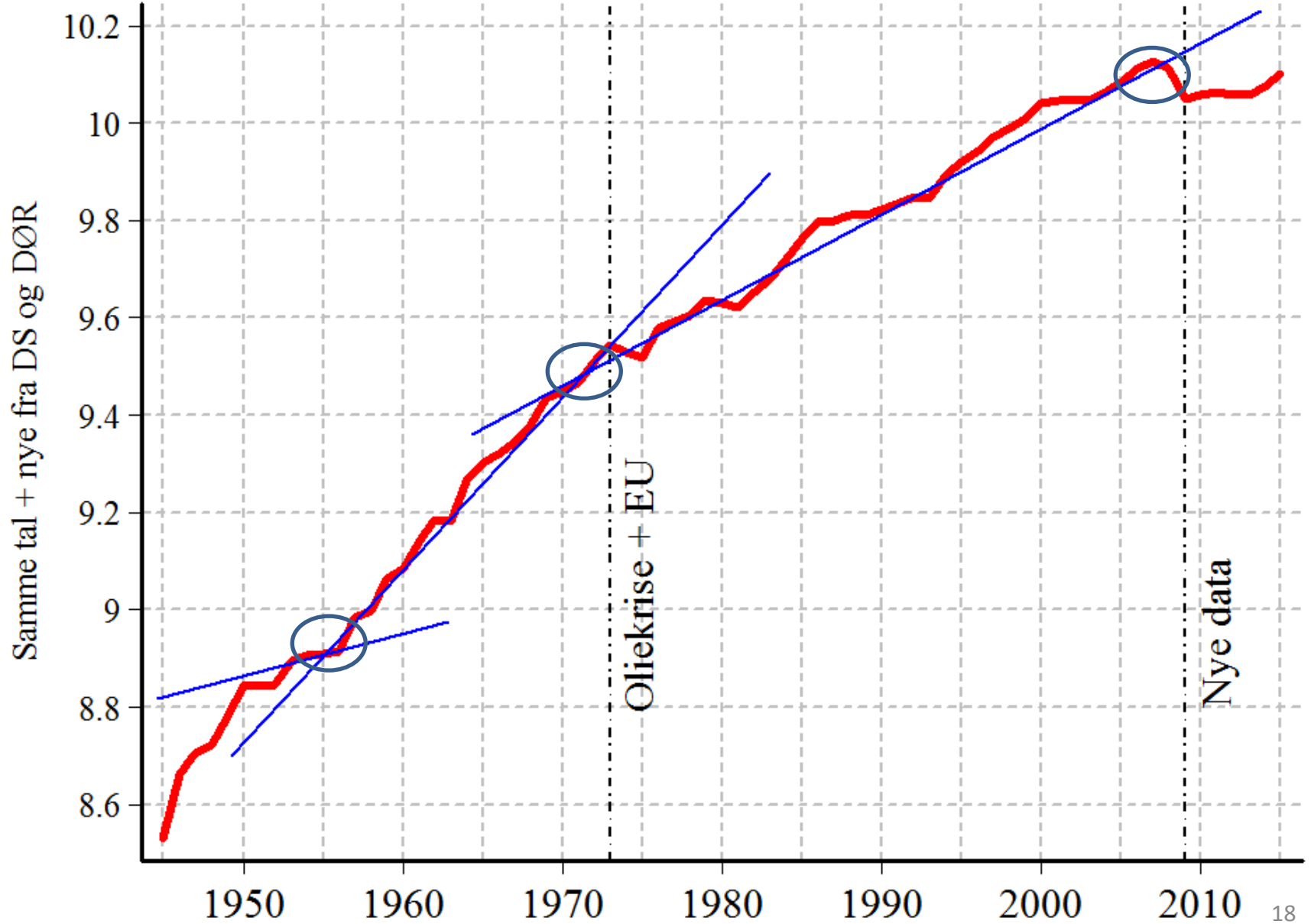
BNP, udvikling

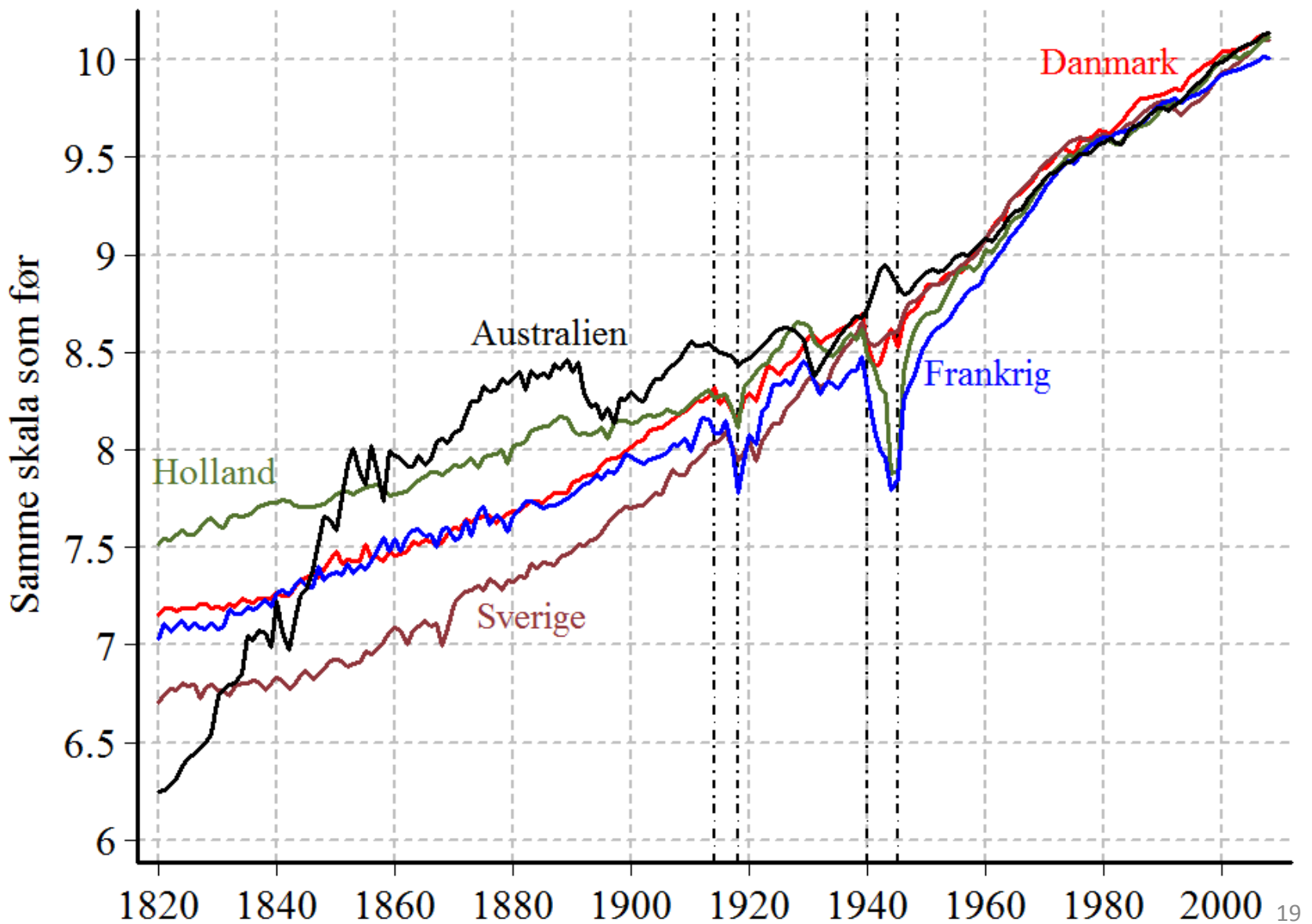
Her er den logaritmisk – nogle få rette linjer

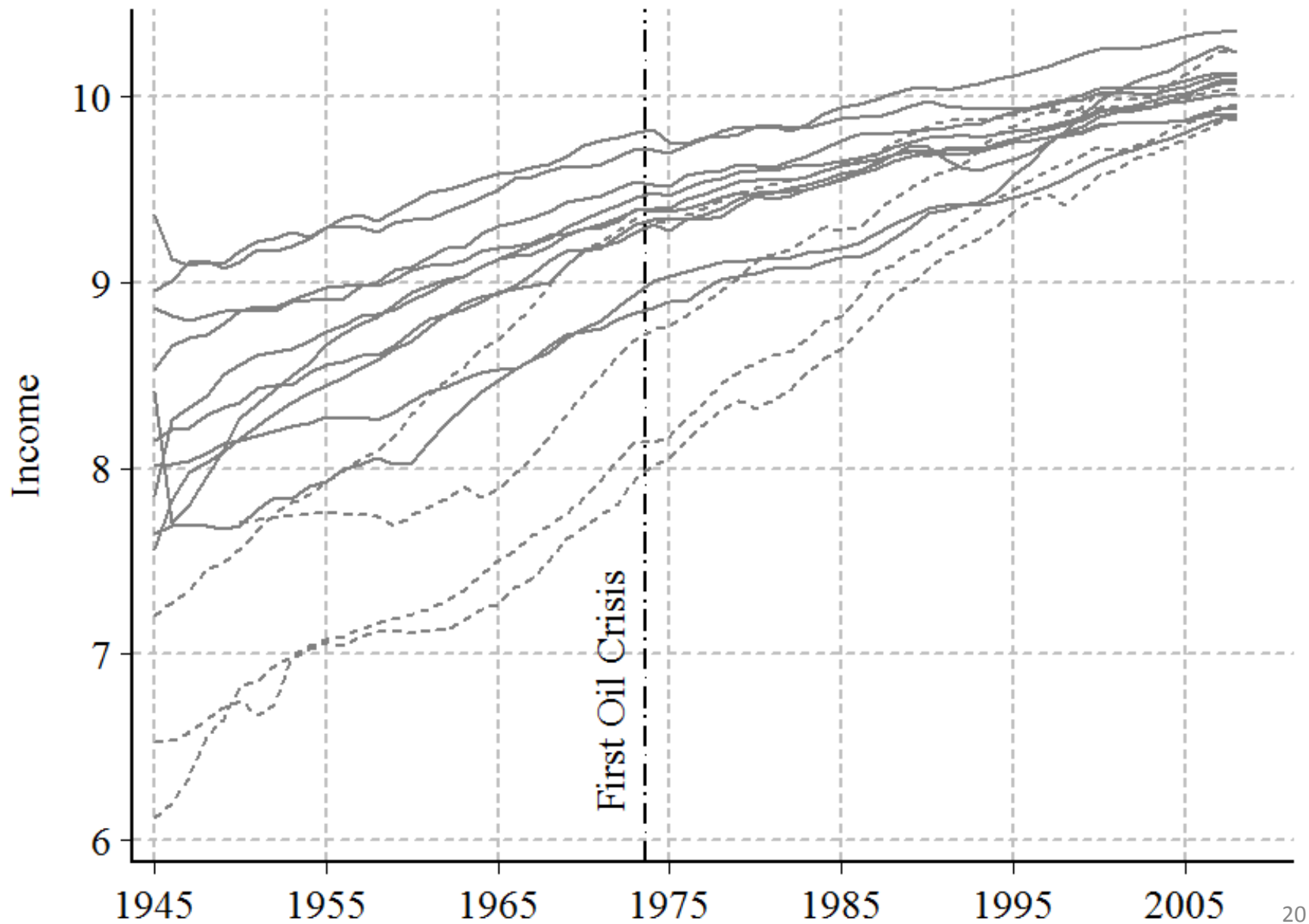
Her den fra 1950

Sakker vi bagud? Nej vi konvergerer

Her er det store billede af konvergens

Vil væksten høre op?

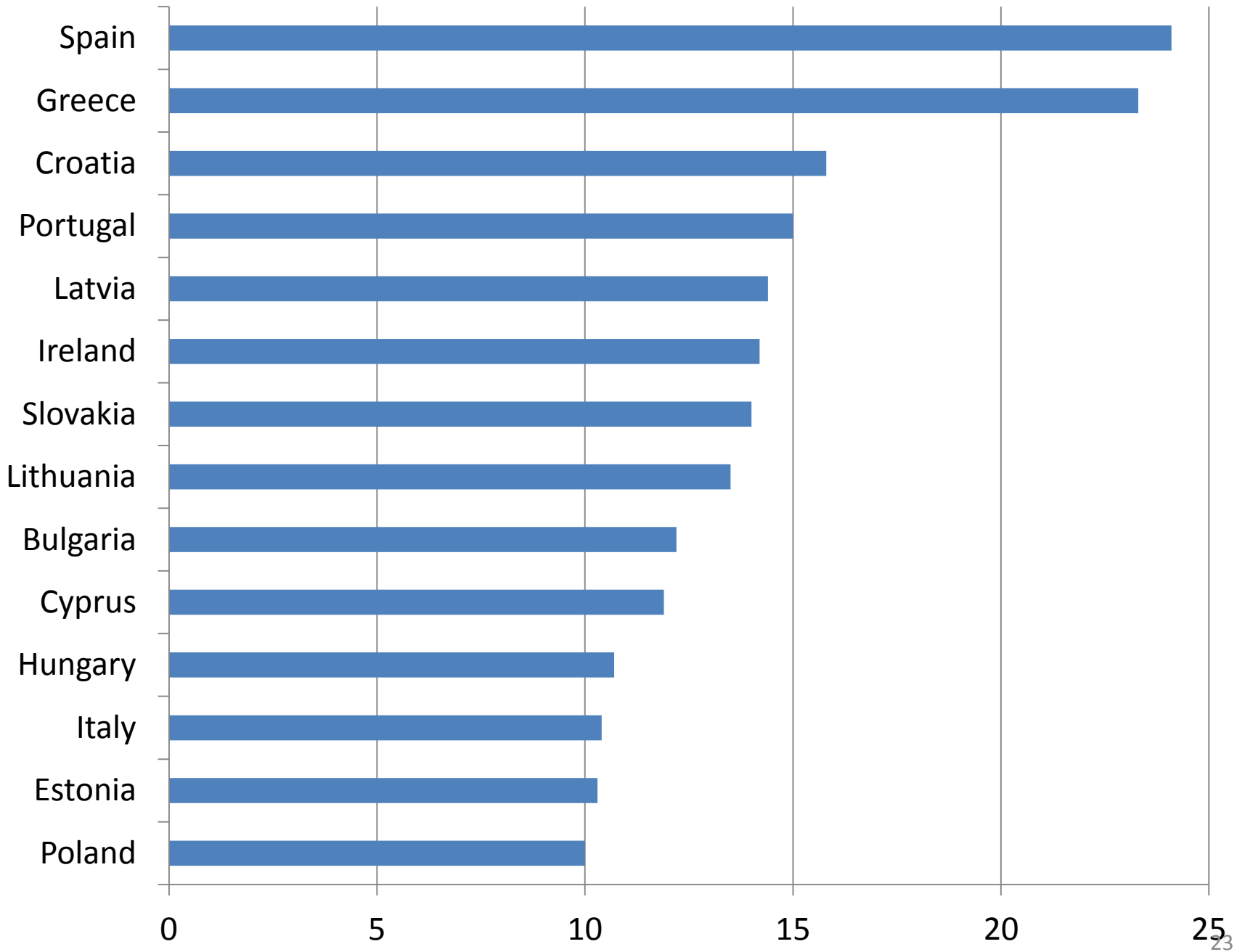
- Teknologi: indhentning eller innovationer
- Ikke egne innovationer – men fra alle især på toppen
- Pointer: Vi kan ikke indhente – vi er med i front
- Innovationer laves af ‘innovationsafdelinger’

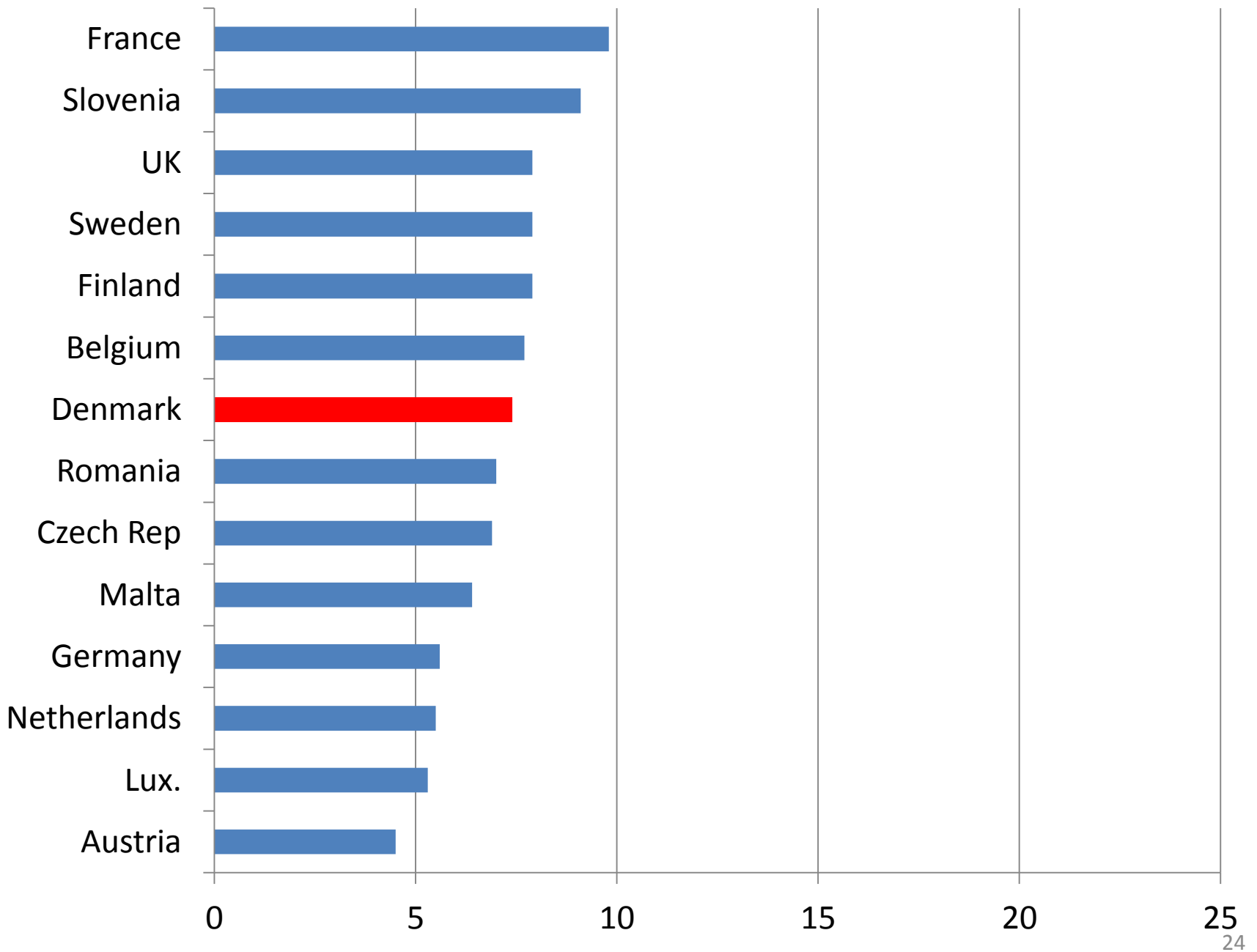
- Antal med rette uddannelse går op 5 gange næste 50 år.
- God brug for innovationer → ud af olie mv
- Der vil ske meget. Også vækst.
- Hvad angår BNP samme som andre rige lande

Arbejdsløshed EU def. 3-års gnn 2013

Mange definitioner i brug – EU forsøger at bruge samme

Austria	4,5	Finland	7,9	Cyprus	11,9
Luxembourg	5,3	Sweden	7,9	Bulgaria	12,2
Netherlands	5,5	UK	7,9	Lithuania	13,5
Germany	5,6	Slovenia	9,1	Slovakia	14
Malta	6,4	France	9,8	Ireland	14,2
Czech Rep	6,9	Poland	10	Latvia	14,4
Romania	7	Estonia	10,3	Portugal	15
Denmark	7,4	Italy	10,4	Croatia	15,8
Belgium	7,7	Hungary	10,7	Greece	23,3
				Spain	24,1

Ganske flot – men ikke super

- Gennem siden 1960: 6.2%
- Super perioder: 60-75 ca 2%, 06-07 ca 2%
- På langt sigt: De 6% er nok det, vi kan regne med
- Langtids friktionsarbejdsløshed?
- Aktiv arbejdsmarkeds politik: Virker det?
- Lidt ligesom u-landshjælp. Vi gør det for at få god samvittighed.

Forholdet til udland

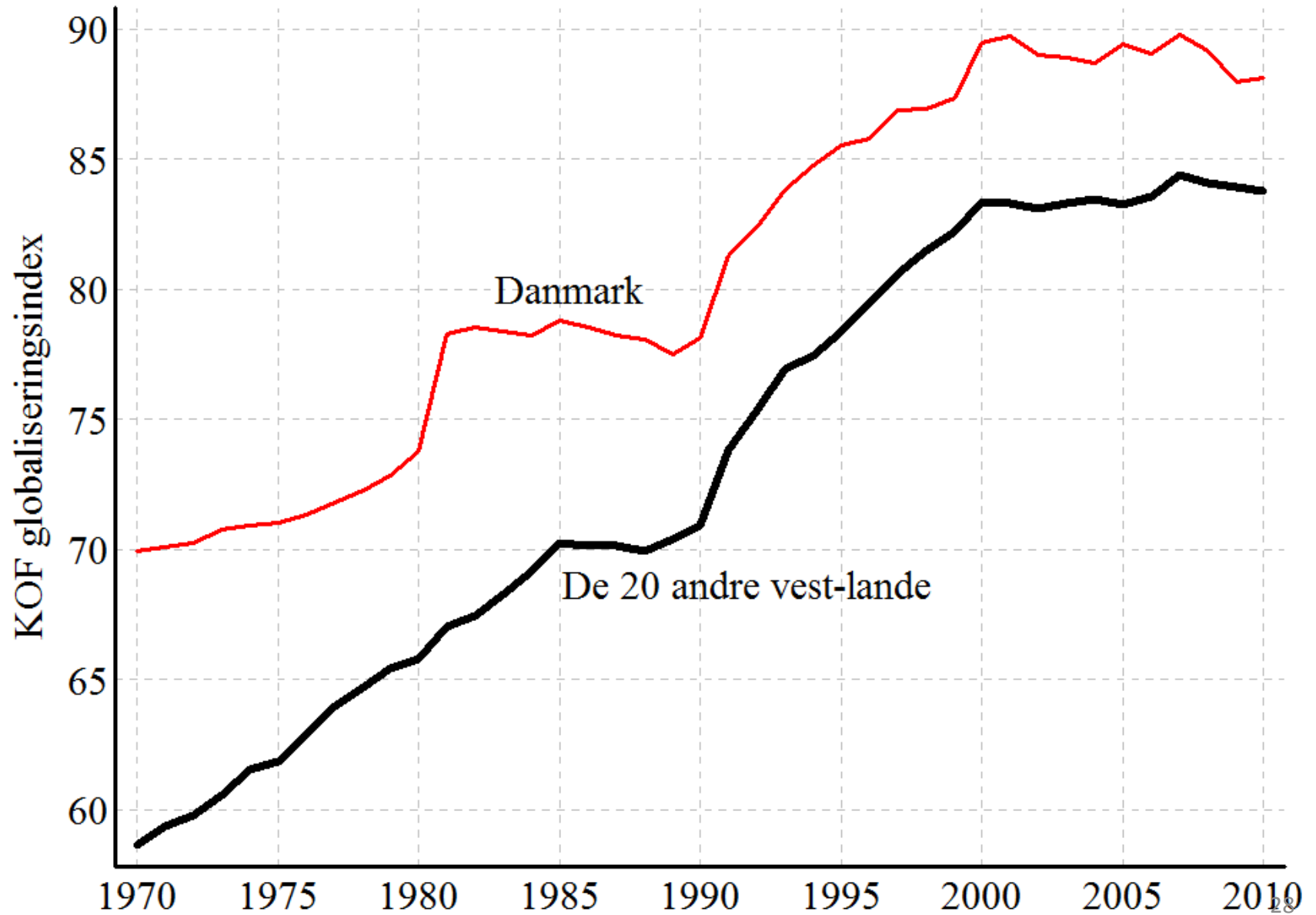
- Udenrigshandel: varer + tjenester. Pænt overskud
- Eksport ca 40% af BNP stort men balanceret med import ca 38%
- Gæld til udland: nul
- FDI-balancen: Svært at finde ud af, men nok nær nul
- OBS: Olie har flyttet ca 2% fra import og måske 1% til eksport. Det hører op.

Globalisering

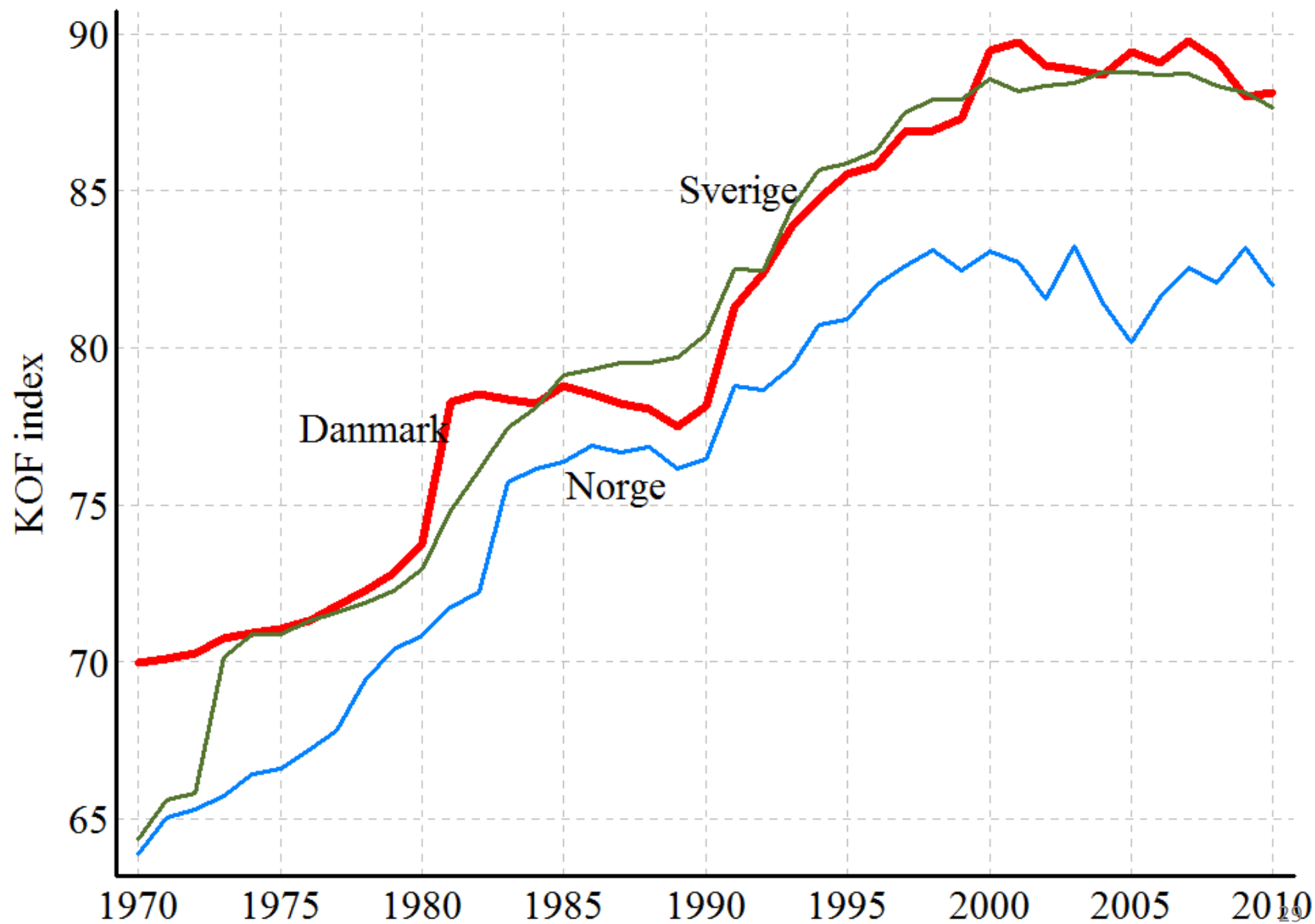
- Varer og tjenesteydelser
- Finansielle strømme
- Information
- Politisk samarbejde

- KOF index

Danmark og vesten i snit

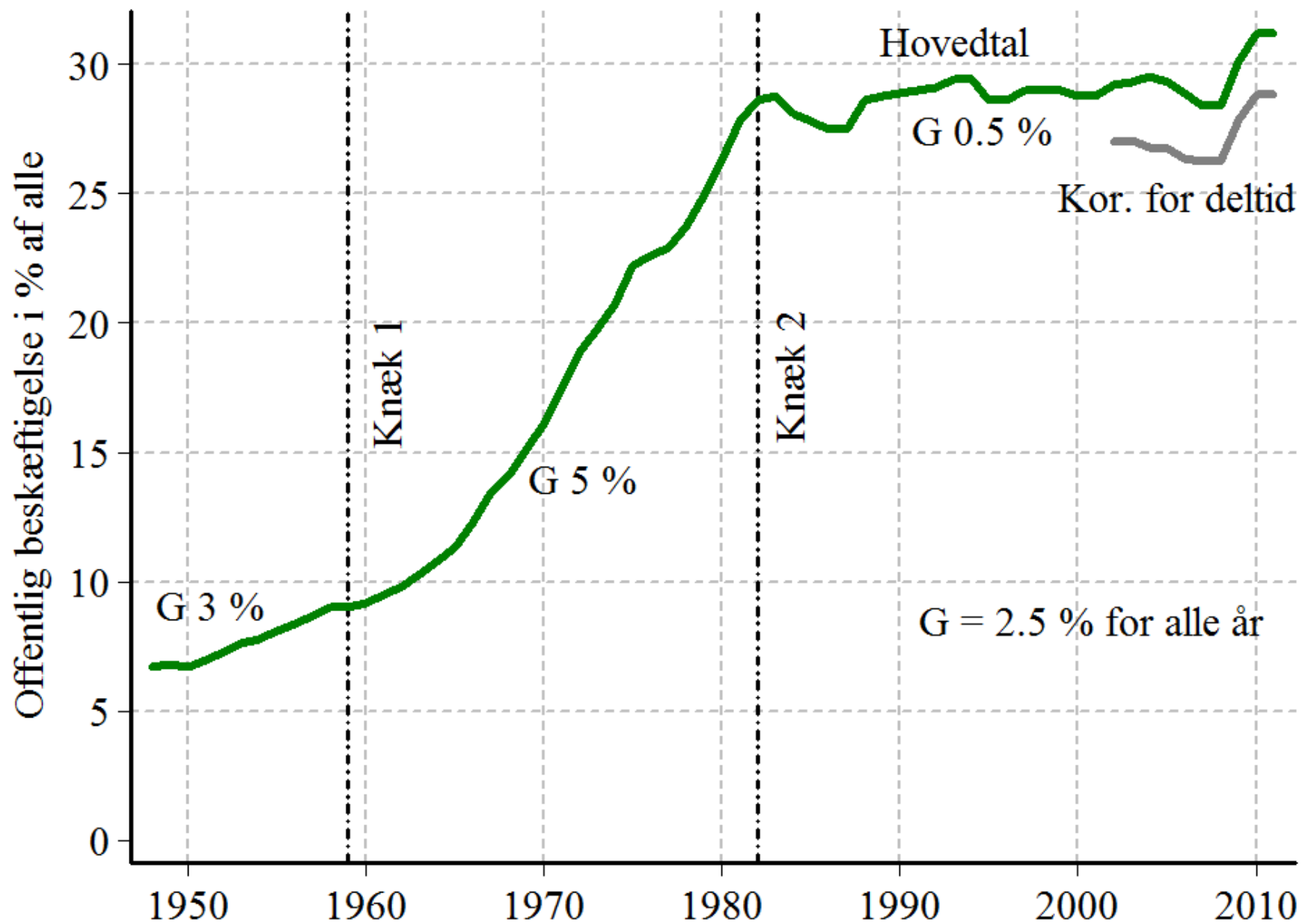
Danmark og Norden

Velfærdsstaten: stor → Dk højeste skatteryk

- Off beskæftigelse og transfereringer begge ca 25%
- Tyskland begge ca 20%. Lidt mindre
- Transfereringer meget let op med 5% pga. ældrebyrden + mange flere plejekrævende. Pleje er off beskæftigelse
- Se på off ansatte:

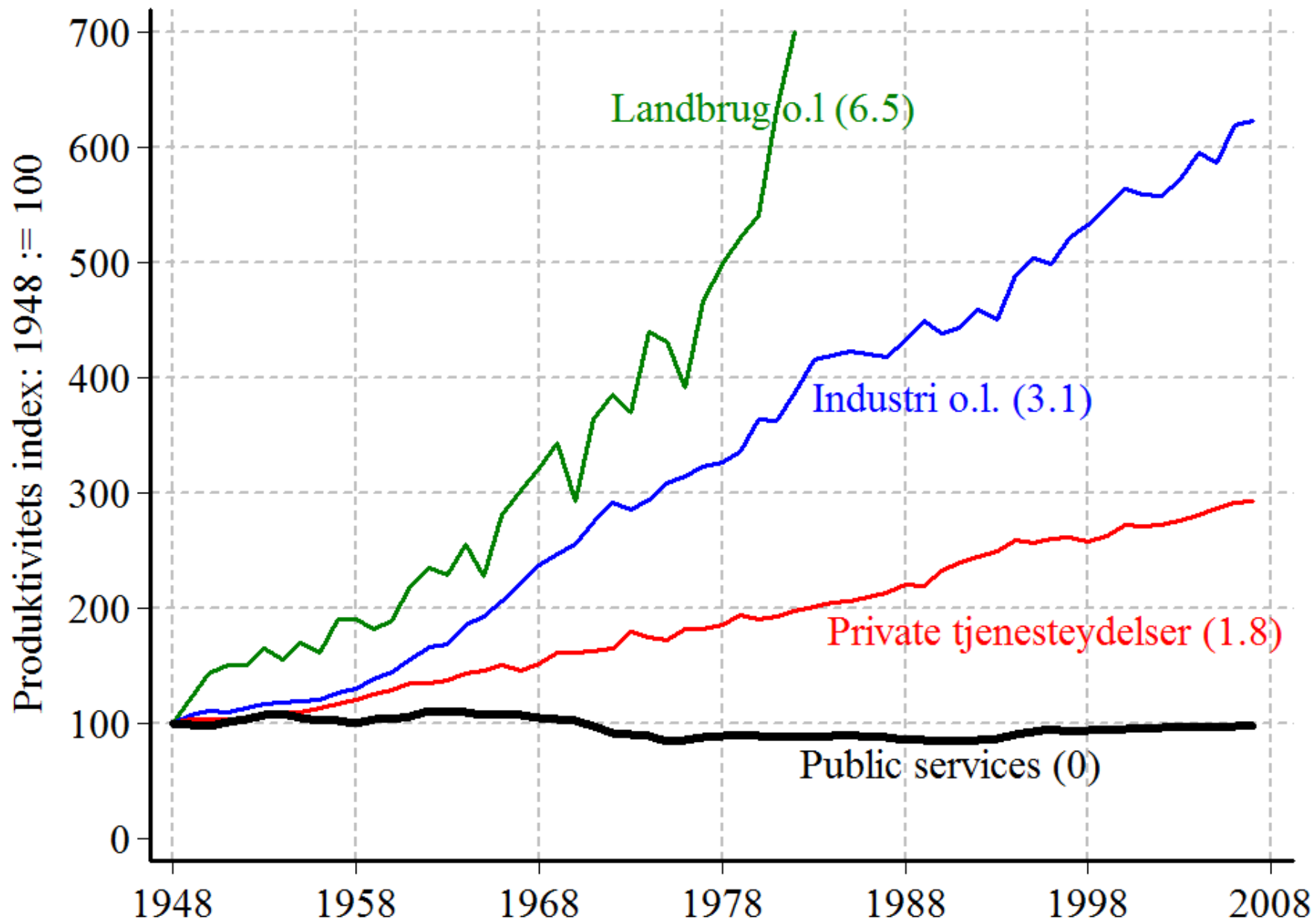
Offentlige beskæftigelse

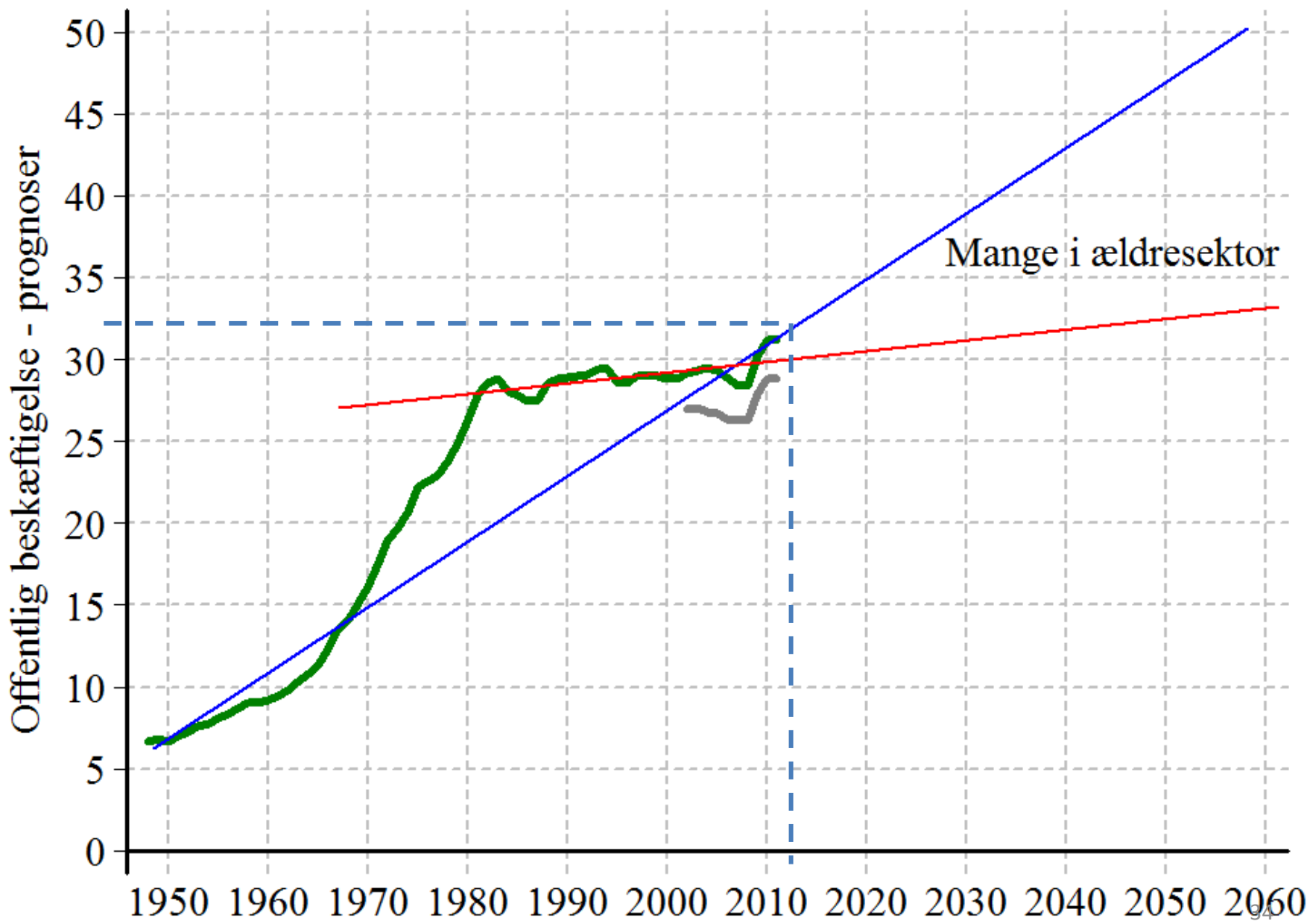
Tallene er meget vilde

- Andelen op fra 7 % til 28% det er 4 gange!
Stigningen fra 1962 til 1982 helt uholdbar
- Kvinder ud på arbejdsmarkedet → institutioner til børn + gamle + enorm stigning uddannelse
Kan ikke gentages:
 - (i) Alle kvinder er ude
 - (ii) Intelligens-reserverne er opsuget,
rest blandt indvandrere fra u-lande (dog kun 6 %)
- Hård opbremsning først i 1980erne
- Men stadig 'op-drift'
- PS: Offentlig produktivitet.

Off produktivitet: Gamle tal, nye tal lidt bedre

Prognose 50 år frem obs + transfereringer 25 → 30 %

Dvs: prognose:

- + 5 % flere off ansatte
- + 5 % flere transfereringer
- Det er 10 % op til skattetryk 60 %. Er det muligt?

- + klimamål → mange store nye vindmøller + 2-3 %
- + ny infrastruktur → mange tog mv + 2-3 %
- + mange visioner, ...
- Også nye sociale tiltag?

- Skattetryk 70 % umuligt. Noget vil give sig ...

1ste svære balance: Off. vs privat

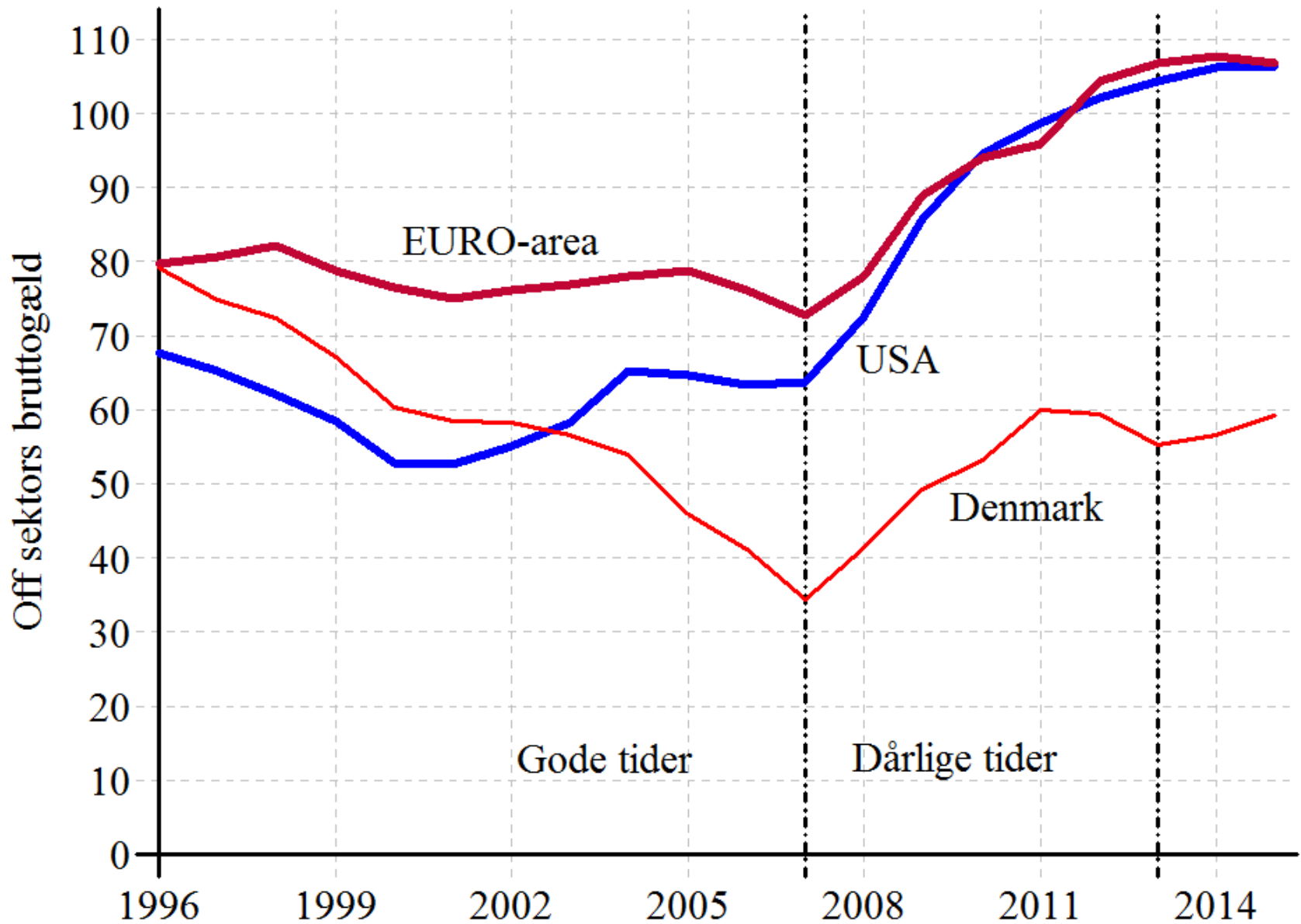
- Det vi har diskuteret + Baumols mekanisme
- Off produktivitet vokser langsommere:
- Hvis samme løn, vokser andelen, når privat produktet vokser → skattetryk op.
- Hvis skattetryk konstant skal off. produktion reduceres ca med forskellen produktivitet
- Stor politisk opgave.

Ansvarlig politik:

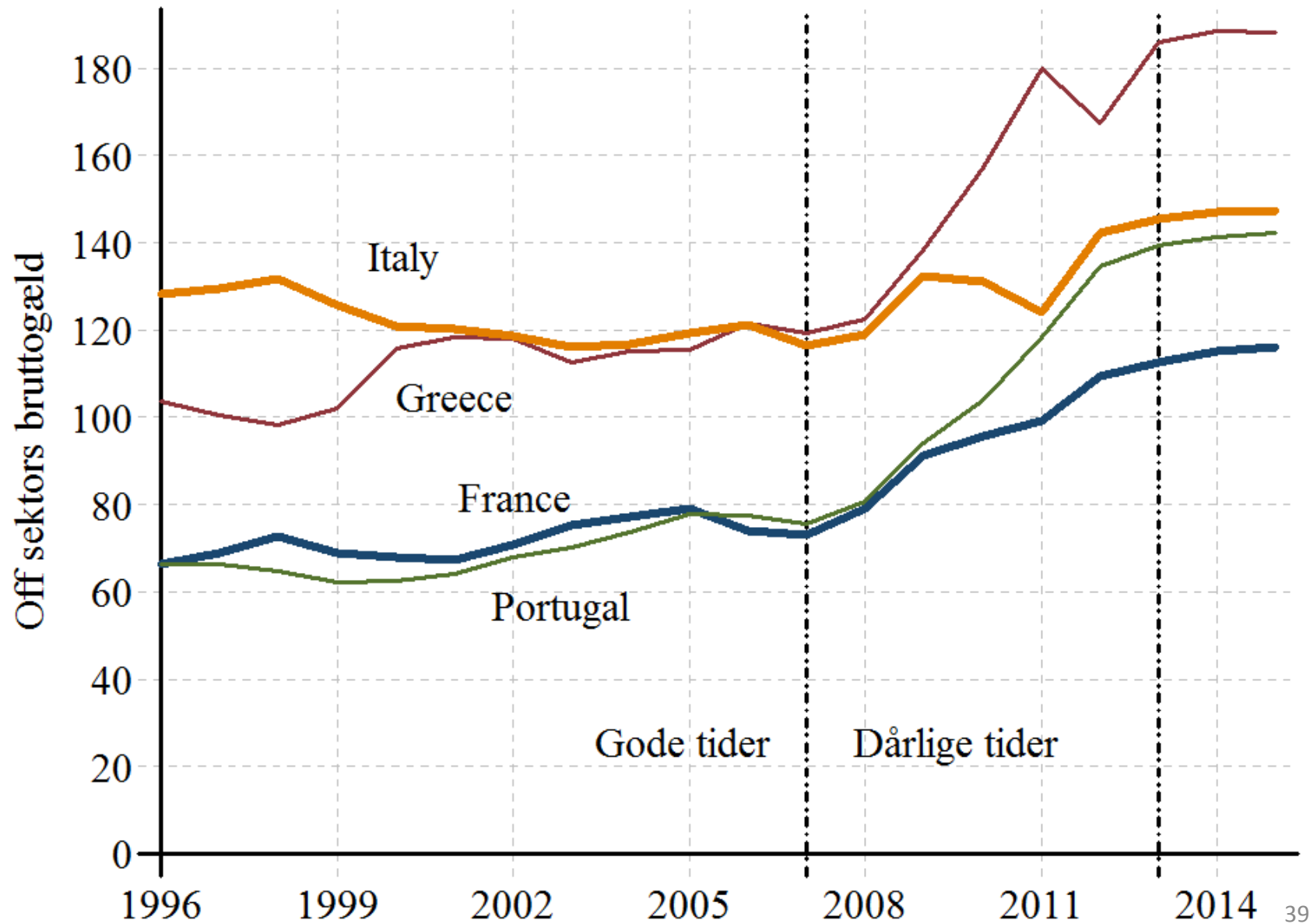
- Off budget balancerer på langt sigt
- Keynes-politik: Et realistisk valg af U^* (genn 6.2%)
- Når det går godt $U < U^*$ overskud → gæld ned
- Når det går skidt $U > U^*$ underskud → gæld op

- Uansvarlig Keynes-politik U^* vælges for lavt → gæld op på langt sigt
- Kritikere af Keynes: Politikere er 'uansvarlige', de er under pres for ekspandere for meget, dvs U^* for lav
- Test: går gælden ned i gode tider: Dvs. før 2007?

USA + Euro området uansvarlige: Danmark OK

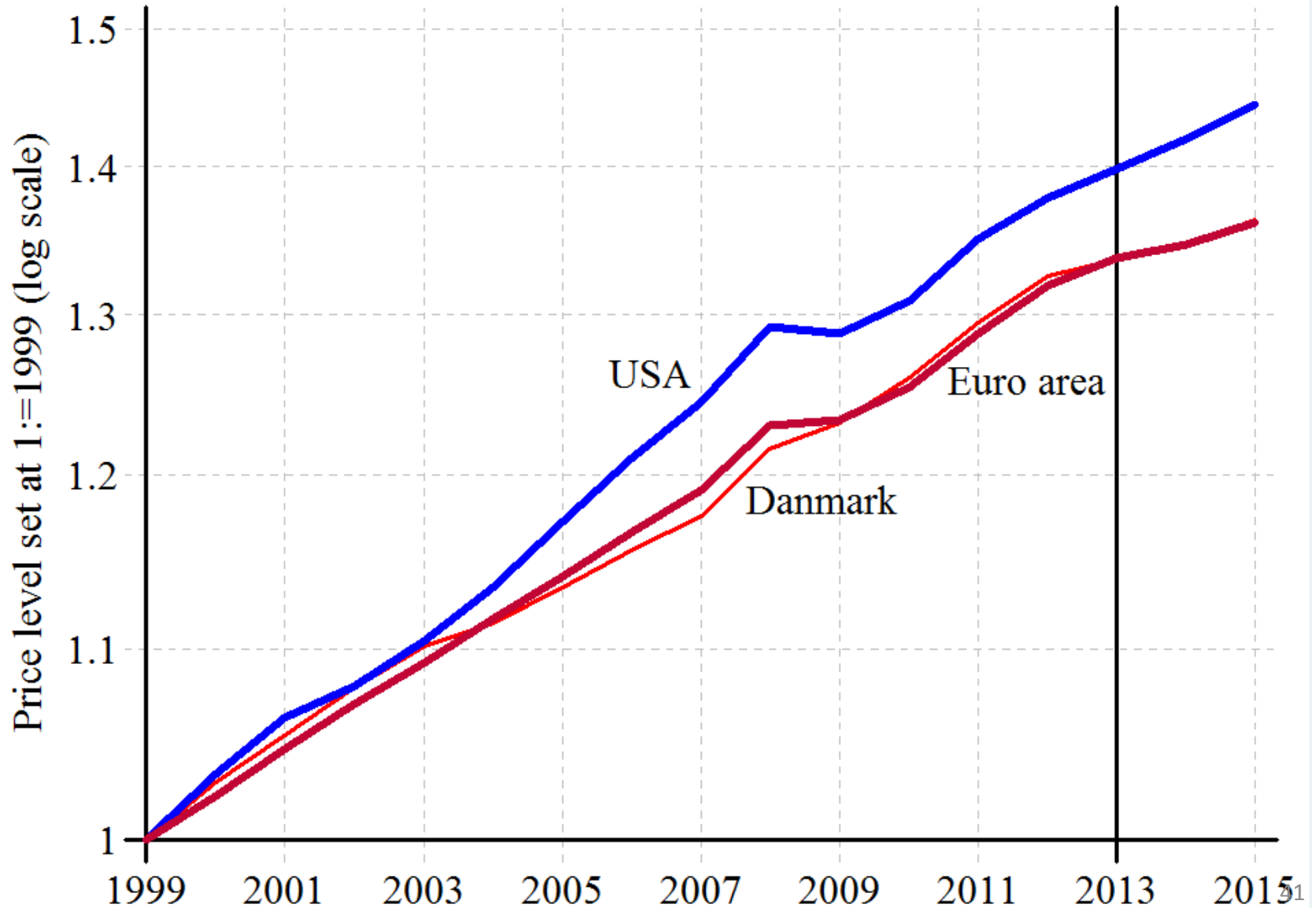
Nogle vilde: Bemærk y-aksen ændret

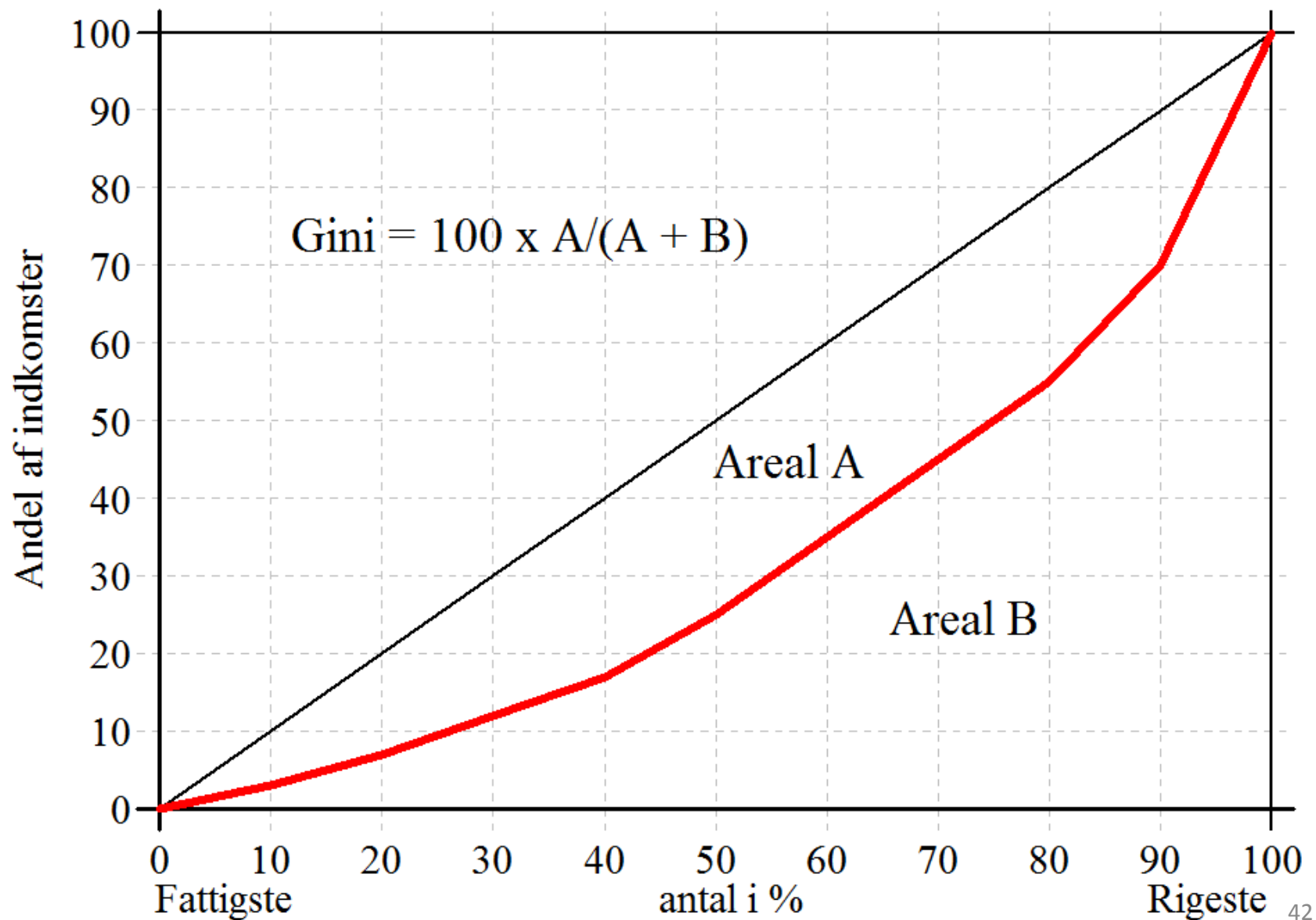
Lande kan være vilde – vi er det ikke

- Politik af lave: Tænk på USA
- Republikanere: Libetarister + Gud. Krav skat ned! Når man ser på Washington DC fra Iowa eller Texas!
- Demokrater: Blødere, vil gerne reducere ulighed og have off. Programmer. Krav udgifter op
- Meget hårde kampe mellem de to: Hvad giver sig?
- Budgettet: Underskud op → gæld op
- Danmark: Til syvende og sidst koalitions henover midten
...

Man kan også se på inflation - kedeligt

Indkomstfordelingen: Mange mål – vi ser på Gini

Danmark Gini = 25

- Historie: Mit gæt 1800 var Gini på ca 70 (ekstremt)
Feudalt samfund 0,7 godsejere fik 40% i fæste
- Jordreformer → Gini ned gradvist næsten ret linje
- I 1960 ca 25 – siden da ikke ret meget
- Dog i 1975 ca 22 → krise fordi profit negativ
- Siden tilbage til 25

- EU lande 27-40 – flest på ca 30. For EU samlet 45?
- USA lavest i 1975 ca 32 nu op til ca 40 regionalt 5-10
- Afrika-Latinamerika 40-50. Værste Brasilen og SA 60

Skævheder

- P.g.a. markedskræfter
- P.g.a. institutioner og reguleringer

- Hvis helt liberal økonomi Gini 30 ???
 Gamle imperfektioner: Uddannelse skævt fordelt
 i fh til efterspørgslen: Mange vil være kunstnere
- Omfordeling via skatter Gini 20 ???
 - I Danmark Gini før skat 34, efter skat 25
- Rents og rent seeking: mange reguleringer giver rents

Forbedring af fordelingen

- Markedsrette:
 - Bedre tilpasning af humankapital til efterspørgslen
 - afskaffelse af ‘rents’ (profitter pga regulering)
- Længere kræver reguleringer:
 - Mere progressiv og højere skat. Boligskatter, ...
 - Tvangsforanstaltninger
 - Lighed i skolesystemet – ufrit skolevalg
 - Lighed i lægebehandling – læger jævnt fordelt
tvangsflytning til Nakskov og Tarm

Trade-off mellem tvang og lighed

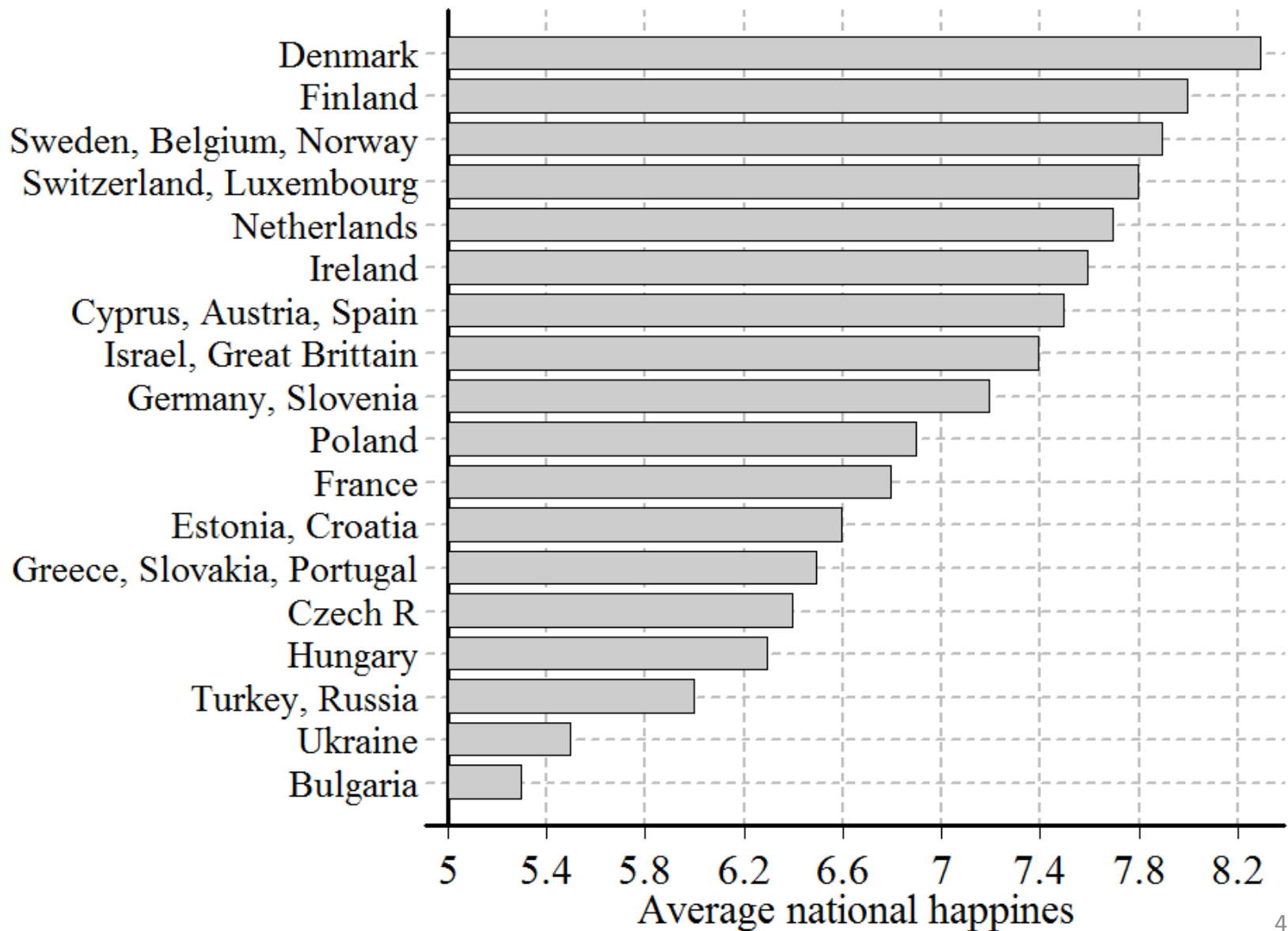
- USA: Republikanere bliver flere, også i fattige stater
- De er mod reguleringer og accepterer ulighed
- Washington DC langt væk: Vi vil ikke reguleres af dem
- Spanien: De rige regioner vil være selvstændige
- Solidaritet kræver en vis homogenitet

Høje tal: Lykke, tillid og ærlighed
Kompleks der hænger sammen:

Skyldes det jævn indkomsfordeling og
velfærdsstat, eller er det omvendt?

- Lykkemål ved spørgeskemaundersøgelser: Mest brugte:
‘Hvor tilfreds er du med dit liv for tiden?’
10 svarmuligheder: Lykke er gennemsnitlige svar
- Mange lande og over 35 år
- DK er i top, fordeling på næste side

Her er lykkemålet (fra ESS):

Generelt tillidsmål: Mest brugte:

‘Har du tillid til folk du ikke kender eller mener du at man ikke kan være forsigtig nok?’ Dk er også i top her

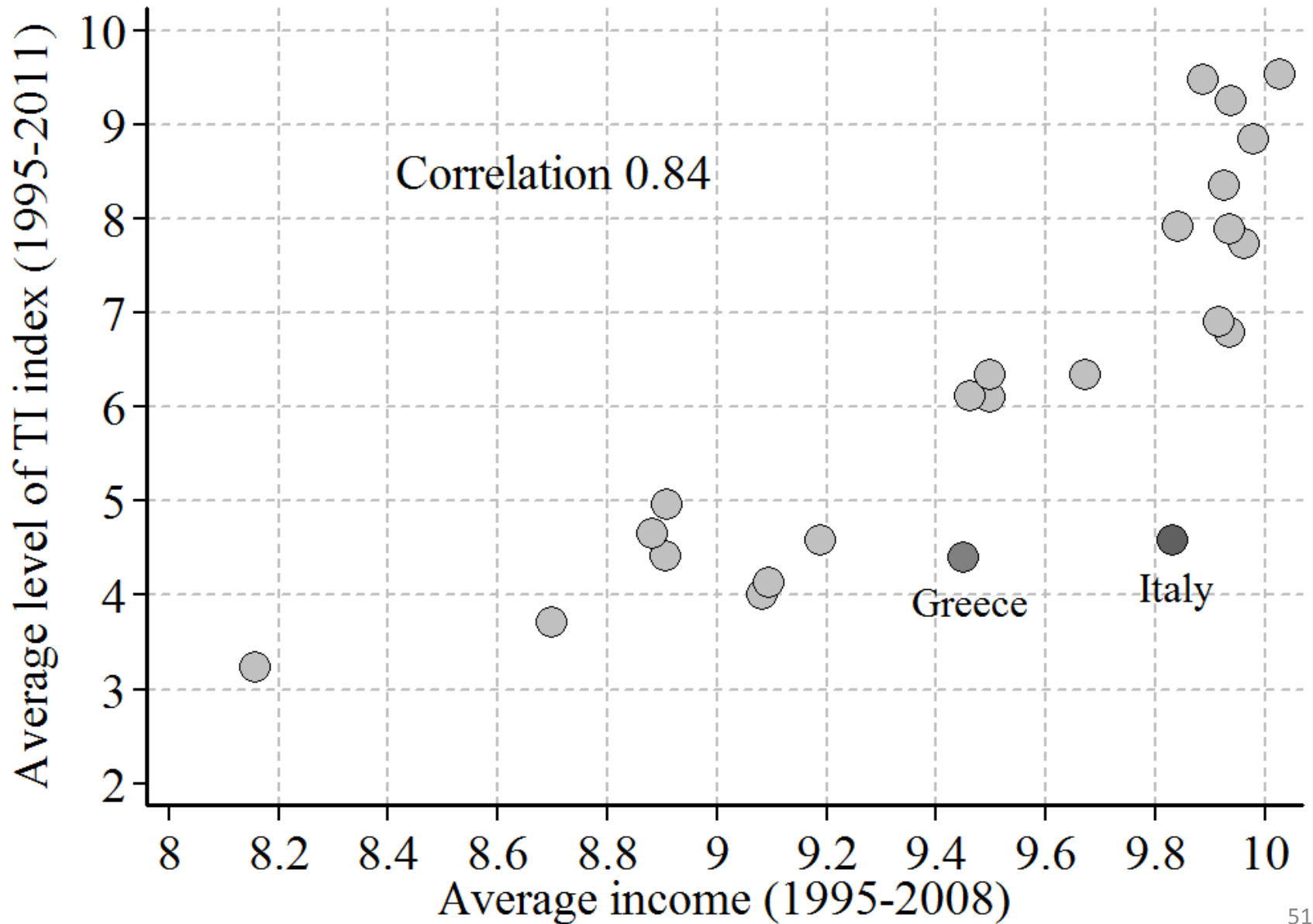
PS: indvandrere har også tillid til danskere

- Speciel tillid:
- (1) Tillid til regering: Meget høj – især til ‘systemet’
- (2) Tillid til politi og domstole – ekstremt høj
- Når vi rejser ude i verden har vi svært ved at forstå hvor lille (1) og (2) er. Mange ting danskere siger om regering og politi opfattes som ufatteligt naivt.

Ærlighed/korruption

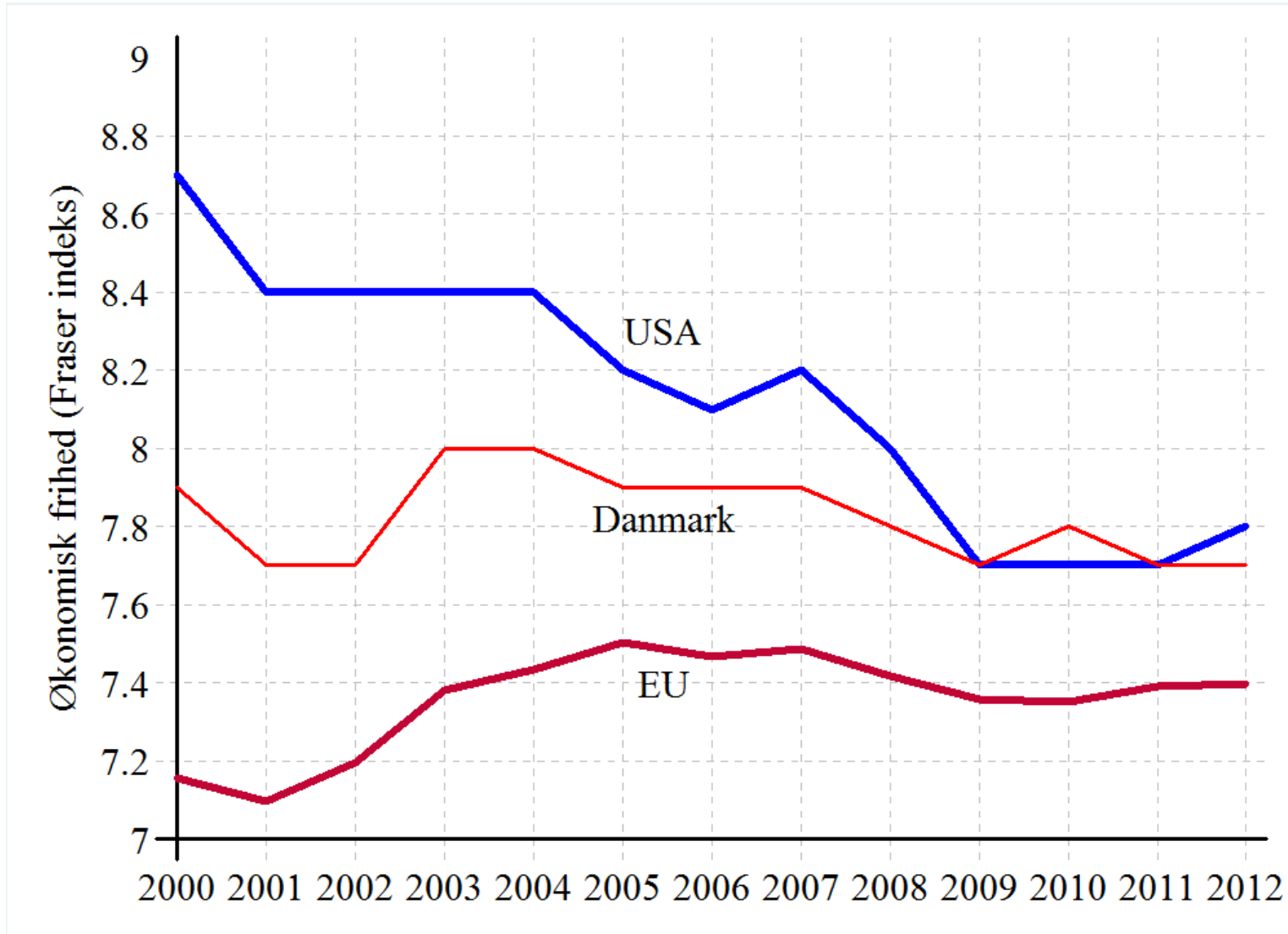
- Mange spørgeskema-undersøgelser
- TI sammenfatter. Tal fra 0 ærlighed til 10
- Mønstret er
- Højest 9,5: Danmark, Finland
- Til 9: New Zealand, Sverige, Singapore Island
- Til 8,5: Holland, Canada, Svejts, Norge, Australien, Lux
- Til 7,5: UK Hong Kong, Tyskland, Østrig, Irland, USA
- Se på 27 EU lande

De 27 EU lande: Top Dk Fin Sver. I bund Bul og Rom

Til sidst: Er vi socialister?

Vi er for velfærdsstaten, men ikke socialister: Economic Freedom Index

Så: Vi er en liberal velfærdsstat

- De blå ville have
 - (b1) et liberalt samfund
 - (b2) en lille offentlig sektor
- De røde ville have
 - (r1) en stor velfærdsstat
 - (r2) socialisme
- Kompromis: (b1) og (r1)

Det er en fin blanding. Hvis:
Vi kan holde de to balancer og er ansvarlige

- Slut!